

YUNUS EMRE

Yunus Emre (1238- 1328), Anadolu'da Türkçe şiirin öncüsü olan tasavvuf ve halk şairi. Yunus Emre, Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmaya ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde büyük-küçük Türk Beylikleri'nin kurulmaya başladığı 13. yüzyıl ortalarından 14. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Orta Anadolu havzasında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde yer alan Sarıköy'de yetişmiş Ankara'nın Nallıhan ilçesindeki Taptuk Emre Dergâhında yaşamıştır.

Türk tasavvuf edebiyatı sahasında kendine has bir tarzın kurucusu olan Yunus Emre, Ahmed Yesevî ile başlayan tekke şiiri geleneğini özgün bir söyleyişle Anadolu'da yeniden ortaya koymuştur. Yalnız halk ve tekke şiirini değil, divan şiirini de etkileyen Yunus Emre, tasavvufla beslenen dizelerinde insanın kendisiyle, nesnelere, Allah'la olan ilişkilerini işledi, ölüm, doğum, yaşama bağlılık, İlahi adalet, insan sevgisi gibi konuları ele aldı. Çağının düşünüş biçimini ve kültürünü konuşulan dille, yalın, akıcı bir söyleyişle dile getirdi. Yunus Emre'nin şiirleri daha söylenip yazıldığı tarihten itibaren ezberlenip okunmaya başlayarak, 14. yüzyıldan itibaren abdallar ve dervişler vasıtasıyla Osmanlı fetihlerine paralel şekilde bütün Anadolu ve Rumeli coğrafyasına yayıldı. Şiirleri aynı zamanda asırlardan beri Anadolu'da ve Rumeli'de faaliyet gösteren tarikatların ortak düşüncesi ve sesi hâline gelerek, Alevî-Bektâşî edebiyatı ile Melamî-Hamzavî edebiyatını meydana getiren halk edebiyatının kaynağı oldu. Kendisinin tarikat üstü olduğu kabul edilir. Yunus Emre 20. yüzyılda yeniden dikkat çekti ve yansıttığı insan sevgisi bakımından yeni bir gözle değerlendirildi. 1991 yılı, UNESCO tarafından Yunus Emre'nin doğumunun 750. Yılı olarak anılmıştır.

Bir halk rivayetine göre Yunus 3000 şiir söylemiş, daha sonra Molla Kasım adlı bir zâhid bunları şeriata aykırı bularak 1000 tanesini yakmış, 1000 tanesini suya atmış, kalan 1000 şiiri okurken, “Derviş Yûnus bu sözü eğri büğrü söyleme/Seni sîgaya çeken bir Molla Kasım gelir” beytine rastlayınca pişman olup tövbe etmiş ve Yûnus’un velîliğine inanmıştır. Bu inanişe göre yakılan şiirler gökte melekler, suya atılanlar balıklar, kalan şiirler de insanlar tarafından okunmaktadır. Yûnus Emre'nin 417 şiirinden 138'i aruz, diğerleri hece vezniyle yazılmıştır.

Yunus Emre, sadece edebiyatımızın değil Türk dilinin gelişimi için de önemli bir sanatçısıdır. Yunus Emre, çok güçlü bir duygu yoğunluğuna sahiptir. Yunus Emre Divan adlı eseri ile ün kazanmışsa da bu ününü kazanmasında bu eserinde meydana getirdiği düşüncelerin etkisi çok büyüktür. Yani sadece bir duygu yoğunluğu yoktur, duygunun yanında bir düşünce deryası da mevcuttur onun şiirlerinde. Yunus Emre'nin her şeyden mutasavvıf olduğunu, onun şiiri bir araç olarak kullandığını unutmamak gerek. Şiiri aracılığı ile meydana getirdiği düşünceler, onu Yunus Emre yapmıştır zaten. Bir mutasavvıf olan Yunus Emre'nin şiirlerinde işlediği konular tasavvuf ile ilgili düşüncelerdir. Yani ilahi aşk, ilahi aşkın verdiği ruh hali ve coşkunluk, heyecan şiirlerinin ön planında yer alan konu ve duygulardır. Yunus Emre de her mutasavvıf gibi “insan-ı kamil” yani olgun insan olmanın yollarını işler. Bu yolda çekilen sıkıntıları işler. Bu bakımdan Allah aşkı onun ilk konusudur ama diğer mutasavvıflardan farklı olarak sadece Allah aşkını değil Allah'ın yarattığı her şeye duyulan aşkı inceler. “Yaradılanı sev, Yaradan'dan ötürü” bu düşüncesini en iyi işleyen sözüdür. Zaten bu fikri ve zikri onu Yunus Emre yapmıştır. Şiir düşüncesini kardeşlik, barış ve sevgi üzerine kurmuştur. İnsanların din ve mezhep ayrımı ile ötekileştirmesine karşıdır. Yunus Emre'nin bu güzel düşünceleri ve şiir tarzı onu sadece lirik değil aynı zamanda didaktik yani öğretici de yapar. Yalnız onun öğretici yanı lirik yanı kadar kuvvetlidir. Kuru bir bilgi vermez, öğretici tarzı akıcıdır ve insanı rahatsız etmez.

Yunus Emre'nin Divan'ında yer alan manzumeler dil bakımından da oldukça önemlidir. Bu manzumelerin dili 13.yy Anadolu Türkçesinin tüm güzelliklerini verir. Ayrıca bu dönemin Türkçesinin gelişmesinde de önemli bir paya sahiptir hatta direk öncüdür bu manzumeler. Bu manzumelerin hemen hemen hepsi Yunus Emre'nin Türkçeyi kullanmaktaki

başarısını gözler önüne serer. Yunus Emre “sehl-i mümteni” sanatını yani kolay gibi görülen ama yazılması zor olan cümleler meydana getirme sanatını oldukça iyi kullanır.

Manzumelerine ilk bakışta bu cümlelerin herkes tarafından söylenebileceğine inanırsınız ama derine indikte o basit gibi görülen sözlerin sizde iz bıraktığını hissedersiniz. “Yaradılanı sev Yaradan’dan ötürü” cümlesi gibi. Yunus Emre’nin şiir dilinde İslam’a ait terimlerin fazla olması ister istemez diline Arapça ve Farsça terkiplerin karışmasına yol açmıştır. Bu durum özellikle Risalet’ül Nushiyye adlı eserinde görülür ama yine de çok yoğun bir etkiden söz edemeyiz. Ayrıca bu iki dilden aldığı kelimeleri Türkçeden üstün tutmayarak yan yana kullanması da yazı dilinin mükemmele yakın olmasını sağlamıştır.

Yunus Emre, halkın kullandığı atasözleri, deyimleri kendi şiirine katmaktan hiç usanmamıştır. Bu da onu halktan kopuk olmayan bir şair yapmış ve daha çok sevilmesine yol açmıştır. Dil açısından bakarsak da dilinin akıcı olmasını, anlaşılır olmasını yine halka yakın olmasına borçludur. Yunus Emre, özellikle tekke edebiyatında kendi tarzını yaratmış, kendisinden sonrakilere örnek olmuş ve hatta “Yunus Tarzı”nı yaratmış. Yunus Emre’den sonra onun gibi şiir yazmaya öykünen dervişlerin çıkması hem Yunus Emre’yi bu zamana kadar yaşatmış hem de onun hakkında bilgi karmaşasına neden olmuştur.

Yunus Emre özellikle tekke edebiyatını etkilemiş önemli bir şair, halkın önemseydiği bir mutasavvıftır. Kendi tarzını yaratabilen ve günümüzde bile düşünceleri ile bizi derinden sarsan Anadolu’nun bilgelerinden birisidir. Ayrıca onun bu düşüncesi ve şiirleri, Osmanlı edebiyatında Divan edebiyatını da etkilemiş, birçok aydın Yunus Emre’yi örnek almıştır.